

Vastaus kirjalliseen kysymykseen Suomen liittymisestä Instex-järjestelmään

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittaneet asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Peter Östmanin /kd näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 369/2019 vp:

Millä perusteilla Suomi on päättänyt liittyä Instex-järjestelmään ja

mikä on Suomen ulkopoliittinen linja suhteessa Iranin mielenosoituksiin ja niiden väkivaltaiseen tukahduttamiseen maan nykyhallinnon toimesta?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Iranin ydinohjelmaa koskevan JCPOA-sopimuksen keskeinen tavoite oli Iranin ydinohjelman saattaminen ensimmäistä kertaa kattavan kansainvälisen valvonnan alaiseksi. EU:lla ja EU:n ulkosuhteiden korkealla edustajalla oli keskeinen rooli sopimuksen neuvottelemisessa. Sopimus sai vuonna 2015 YK:n turvallisuusneuvoston yksimielisen tuen. JCPOA:n mukaan kansainvälinen ydinenergiajärjestö IAEA hoitaa Iranin ydinohjelman valvonnan. Iranille JCPOA:n keskeinen ehto oli Iranin ydinohjelmaan liittyvien talouspakotteiden poistaminen. USA:n irtauduttua JCPOA-sopimuksesta ja palautettua sopimusta edeltäneet talouspakotteet Irania kohtaan, muut YK:n turvallisuusneuvoston pysyvät jäsenmaat (Iso-Britannia, Kiina, Ranska ja Venäjä) totesivat, että Iran oli noudattanut JCPOA-velvoitteitaan ja ilmoittivat jatkavansa sopimuksen noudattamista. Myös muut EU-maat, Suomi mukaan lukien, olivat samaa mieltä JCPOA:n keskeisestä roolista ydinaseiden leviämisen ehkäisemiseksi erityisesti Iranin ydinohjelman valvonnan mahdollistajana.

E3-maat (Saksa, Ranska ja Britannia) perustivat Instex-maksujärjestelmän tammikuussa 2019. Instexin tarkoituksena on toimia rahoituskanavana toisaalta Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen jäsenmaiden ja toisaalta Iranin välisessä kaupassa sellaisten tuotteiden osalta, jotka eivät ole Yhdysvaltojen Irania vastaan asettamien talouspakotteiden piirissä. Näitä tuotteita ovat esimerkiksi lääkkeitä ja elintarvikkeita. Instexin kautta kulkeva kauppa ei siis kierrä Yhdysvaltojen talouspakotteita, vaan muodostaa maksukanavan pakotteiden ulkopuolisille tuotteille. Maksukanava tarvitaan, koska tällä hetkellä myös Yhdysvaltojen pakotteiden ulkopuolisen tavarakaupan

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 369/2019 vp

maksuliikenne takkuilee rahoituslaitosten ollessa epävarmoja Yhdysvaltojen pakotteiden rajoista. Kuluvana vuonna 10 EU:n jäsenmaata, Suomen lisäksi Slovenia, Tanska, Ruotsi, Hollanti, Belgia, Espanja, Itävalta, Italia ja Luxemburg sekä Euroopan talousalueen jäsenmaa Norja ovat ilmoittaneet tukevansa Instexiä ja tutkivansa mahdollisuutta liittyä siihen. Kuten 29.11.2019 annettussa yhteisessä ilmoituksessa todettiin, Belgia, Tanska, Suomi, Alankomaat, Norja ja Ruotsi ovat nyt aloittaneet liittymisprosessin, koska pidämme Iranin ydinohjelman valvonnan jatkumista erittäin tärkeänä asiana myös ydinmateriaalin leviämisen ehkäisyn ja läpinäkyvyyden kannalta. Instex on konkreettinen keino osoittaa tukea JCPOA:n jatkumiselle ja vakuuttaa Iran pysymään velvoitteissaan.

Iran on kevästä 2019 alkaen ilmoittanut irtautuvansa asteittain JCPOA:ssa määritellyistä ehdoista. Iran on julkisesti todennut, että se aikoo tehdä sellaisia sopimusrikkomuksia, jotka ovat peruutettavissa, kunnes JCPOA:n mukainen kauppa jäljelle jääneiden sopimusosapuolten kanssa sujuu JCPOA:n ehtojen mukaisesti. IAEA on raporteissaan todennut, että Iran on rikkonut osaa velvoitteistaan. IAEA:n arvio on kuitenkin tähän asti ollut, että rikkomukset ovat peruutettavissa. Tämän takia em. Belgian, Tanskan, Suomen, Alankomaiden, Norjan ja Ruotsin yhteisessä ilmoituksessa todettiin, että Iranin tulee palata JCPOA:n ehtojen puitteisiin.

Iranin mielenosoitukset saivat alkunsa hallituksen päätöksestä nostaa vahvasti tuetun polttoaineen hintaa vähintään 50 prosentilla. Mielenosoituksista saadut tiedot ovat hyvin huolestuttavia. Muun muassa internetin rajoittamisen vuoksi tarkan tiedon saaminen on ollut vaikeaa. Suomi tuomitsee kaiken väkivallan käytön. Näin ovat tehneet myös EU:n ulkosuhdehallinto ja YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimisto. Ilmaisunvapaus ja kokoontumisvapaus ovat oikeuksia, jotka tulee taata. Suurlähetystömme Teheranissa pitää säännöllisesti yhteyttä paikallisiin viranomaisiin. Olemme ilmaisseet vakavan huolestumme ihmisoikeusloukkauksista sekä tätä kanavaa käyttäen, että poliittisella tasolla. Suhteemme Iraniin niin kahdenvälisesti kuin osana EU:ta kattaa monia aloja, myös ihmisoikeus- ja oikeusvaltiokysymykset. EU on lisäksi kohdistanut Iraniin pakotteita maan ihmisoikeustilanteen johdosta vuodesta 2011. Nämä pakotteet eivät liity JCPOA:han ja pysyvät voimassa ydinsopimuksen toimeenpanon jälkeen.

Helsingissä 19.12.2019

Ulkoministeri Pekka Haavisto